КЫАЙЫЫ БЫРААҺЫННЬЫГЫНАН!

Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

ҺАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

⊙ № 57 (7130). ⊙ 1991 сыл. Ыам ыйын 9 күнэ. Чэппиэр ⊙ Сыаната 8 харчы

КҮННЭЭҔИ СОНУННАР

Саҥа төрүөх күнү көрөр

Оройуон совхозтарыгар 3590 ынах төрөөтө. 70 ньирэй көрөөччүгэ 2970 төрүөх туттарыллына. Элбэх төрүөҕү ынаҕы искусственнай сиэмэлээһиннэн уһаатар Эрилик Эристиин аатынан совхоз 1170 ньирэйи ылла.

Ньирэйи таһырдьа төрөтүүнэн дьарыгырар Субуруускай аатынан совхоз Хатылытааҕы отделениета быйыл бу үлэни саҕалаан баран тохтуннэ. Таһырдьа төрөтүүнү былырыын биһирээбит Килэҥкии отделениета да төрөөтөр площадкалары, уйалары сэхсүтэн иһэн кэлин үлэни тохтотто.

Сылгы маассабай төрүөҕэ саҕаланна: тохсуньуттан бэттэх 679 биэ төрөөтө. Ордук элбэх кулуну (218) «Мындаҕаабы» совхоз ылла. Ол эрээри манна кулунчаабын маассабай буолла. Оройуон үрдүнэн 81 биэ кулуннаабыт буоллаҕына, «мындаҕаабыларга» 70-ҥа тиийдэ. Оттон «Бахсы» совхоз уонна «Мугудай» сылгы заводун Төлөйдөөҕү отделениета кулуну ылыы отчуотун түһэрбэтилэр. Онон, урукку сылларга курдук, кулуну ылыы кэлэр сыл тохсуньутугар диэри отчуокка көрдөрүллүбэтэҕинэ да көҥүлэ курдук.

Бу ыйга киирэн баран Карл Маркс аатынан совхозка 2 ньирэй, Субуруускай аатынан совхозка 9 улахан сүөһү өллө. Тохсуньуттан вахтахха 38 сылгы туһата суох олуйна.

«СО» корр.

Эйэҕэс сыһыаннаахтар

Дириҥ сельпотун иккис нүөмэрдээх бородууктатын маҕаһыынын коллектива бу сыл маҥнайгы кварталлааҕы былаанын аһара толордо. Манна сэбиэдиссэйинэн Мария Васильевна Платонова, атыылааччынан Надежда Афанасьевна Максимова үлэлииллэр. Маҕаһыыннар былааннарын толоруулара сэбиэдиссэй үлэтэ улахан оруоллаах. Кини сүүрэн-көтөн, баран-кэлэн бородууктаны булларбына эрэ былаан туолуоҕа. Бу ас-үөл кырымчык кэмигэр ордук. Мария Васильевна тустаах үлэтин таһынан нэһилиэгин общественнай олоҕор активнайдык кыттар. Төрөппүт комитетын чилиэнэ.

Бу коллектив атыылааччыларыгар олус эйэҕэстик сыһыаннаһар. Манна сылдьыбыт киһи үөрэн-көтөн, сүргэтэ көтөҕүллэн тахсар.

Т. СОКОЛЬНИКОВ.

Үтүө үгэһи салҕаан

Сыллата кураан энэрдэһэр оройуоҥҥа аһыгы аһылык сыахтара абыраабыттара үгүс. Быйыл да аһылык сыахтара үлэлиир сирдэригэр от, бурдук татымын улахаҥнык билиммэтилэр.

Субуруускай аатынан совхозка Хатылыга сылаҕы В. Ф. Батарин 5 киһилээх звенота үлэлэтэр. Күҥҥэ 12 тонна эбии аһылык астанан отделение бары фермаларыгар тарҕанар. Татым аһылыктаах кыстык диэтэххэ, миэстэҕэ соломо, бурдук, дулҕа уонна горох эбиликтээх үрдүк бородууксуйалаах эбии аһылык оҥоһуллар. Кыстык аасыыт ыйдарыгар хатылыларга 3000 тонна эбии аһылык астанан фермаларга тарҕанна.

Р. СОФРОНОВА.

Депутат ыалдьыттыа

Ыам ыйын 13—17 күннэригэр оройуоҥҥа ССРС народнай депутата А. В. Белива быыбардааччыларын кытта көрсүһэ кэлээр. Кини үлэтин былаана маннык:

Ыам ыйын 13 күнэ

12 ч.—оройуон салайааччыларын кытта көрсүһүү.

14 ч.—17 ч.—быыбардааччылары приемнааһын.

19 ч. 30 мүн. —Дьабыыла бөһүөлэгин быыбардааччыларын кытта көрсүһүү.

Ыам ыйын 14 күнэ

10 ч.—бэчээт үлэһиттэрин кытта көрсүһүү.

14 ч.—Улахан Күөл учаастагын быыбардааччыларын кытта көрсүһүү.

19 ч. 30 мүн. —Уһун Күөл быыбардааччыларын кытта көрсүһүү.

Ыам ыйын 15 күнэ

10 ч. —Үрүҥ Күөл бөһүөлэгин быыбардааччыларын кытта көрсүһүү.

14 ч.—Хайахсыт бөһүөлэгэр көрсүһүү.

16 ч. —Чаҥыр бөһүөлэгэр көрсүһүү.

19 ч. 30 мүн. —Хоптоҕоҕо көрсүһүү.

Ыам ыйын 16 күнэ

11 ч.—Төлөй учаастагар көрсүһүү.

15 ч.—Маралаайы бөһүөлэгэр көрсүһүү.

19 ч. 30 мүн. —Чурапчыга көрсүһүү.

Ыам ыйын 17 күнэ

11 ч.—советскай оскуола аһыттыытыгар кыттыы.

14 ч.—Хатылы бөһүөлэгин быыбардааччыларын кытта көрсүһүү.

19 ч.—Болтоҥо бөһүөлэгин быыбардааччыларын кытта көрсүһүү.

УОТТААХ СЭРИИ ОГДООБОТО.

Т. Кардашевскай фотота.

Сааскы ыһыы саҕаланаары турдаҕына

ААТ ЭРЭ ХАРАТА

Кэнники кэккэ сылларга «Чурапчы» совхоз турукхтаах уонна сүөһү аһылыга суолтар культураларын үүннэрэн, сирэ ааттата тааҕа уолахтыыр даҕаны оройуоҥҥа биир тиһэх миэстэҕэ ааттанара, кини итэҕэстэрин туораттыга туох тумуктэрэ оҥоһуммуттарын, хайыы эрэ дьаһаллар ылыллыахтарын оһоҕун сырыттыбыт. Совхоз кылааһынан агроном Н. П. Чичигинарова барсан кэпсэтиибит. Билиҥҥи рынок сыһыаннаһыыларыгар киирии кэмигэр сиртэн турукхтаах үүнүүну ылыыга совхозка саҥа сүүрээн киирэн тахсыыта, эрэ дьаһаллар ылыллыахтахтара диэн саныыбын. Үлэ тэрээһинэ урукку сыллартан туох даҕаны уратыта суох. Ыһыы үлэлэрэ ыытыллыахтаахтарын оһоһуттан, куолутугар эрэ, ирдэбит, дьаһаабыта, кыһаммыта буолуу очлигин да баар.

Сыл аайы ыытыллар ыһыыгы агрономическай дьаһаллар былааннарын толоруу дьаалаттыннан унуннарыллыбыт. Совхоз 1600 гектарга хаары чиҥэтиэхтээҕин 834 гектарга мунурдаммыт. Итинтэн аҕарыттаа ордуга Сылаҕ отделениетын ирдэтигэр тиксэр, оттон Килэҥки отделениета баара-суоҕа 60 гектарга хаары чиҥэтиини ыыппыт, атыттар даҕаны үөмтэлээбэтэхтэр. Бааһынаҕа 3000 тонна ноһуом киллэриллиэхтээҕэ 3390 тоннанан толоруллубут. Ол иһиттэн Сылаҕнар 1190, килэҥкилэр 400, арылаахтар 650, түөйэлэр 1150 тоннаны киллэрбиттэр. Ол эрээри Түөйэ отделениетыгар органическай уоҕурдууну оройуоннааҕы өрөмүөннүүр-техническэй предприятие механизатордара таһаан биэрбиттэр. Бу кэмэ суоҕа буоллар, былаан туолуута ыраахтан бэскитигэр туруохтааҕын сэрэйиэххэ сөп. Итэ сиртэн турукхтаах үүнүүнү ылыыга совхоз салалтата билиитин даҕаны болҕомтотун ситэ уурбатын, урукку итэҕэстэриттэн сөптөөх түмүгү оҥостуммата туоһулуур.

Агроном этэринэн, Килэҥкигэ Е. Е. Владимиров, Уһун Күөлгэ М. Г. Дьячковскай, Арылаахха И. Д. Барашков салайааччылардаах сиэмэтиир звенолар тэриллэн кыһыны быһа бастайааннай үлэлээбиттэр. Улахан Күөлгэ Г. М. Макаров 200, Түөйэҕэ А. А. Макаров 100 гектарга туорахтаах культуралары ыһыахтаахтар. Кинилэр кыһыны быһа чопчу туох үлэни толорбуттарын лабыргаччы саҕаа биир-биир агроном бэйэтэ даҕаны ыарырҕатар. Сыл аҕыйын ыытыллыахтаах үлэлэри сэргэ атын туох дьаһаллар ылыллыбыттарын этэр кыаҕа суох. Ыһыы рабочай былаана оҥоһуллубут. Туорахтаах культуралары ыһааччыларга гектартан 10-нуу центнер үүнүүнү ыларга сорук туруорулубут. Аасыыт сылга эрдэтээҕи паары 511 гектарга көтөхпүттэр, күһүҥҥү хорутууну 170 гектарга ыыппыттар. Итэ бэлэмнэригэр билиҥҥин улахан эрэллэрин уураллар. Бэйэлэригэр баар кондициятыгар тиийэ ыраастаммыт 60 тонна сиэмэни таһынан Покровскайдааҕы ОПХ-тан 20 тонна «элита», «Мындаҕаабы» совхозтан 42, Болотниковтан 16 тонна эбии сиэмэтин атыылаһыытар.

Кыдьыгы үрдүгэр быйыл сиилэскэ аннан куох маассаны 50 гектарга ыһыахтаахтар. Оҕу таһынан манна оҕуруот үлэһиттэрэ 1000 кв. м иэннээх теплицаҕа огурсуну, 3 гектарга моркуобу үүннэрээхтэрэ. Онно М. Л. Пермяков салайааччылаах 5 киһилээх анал звено туруоруллубут. Урукку сылларга манна халлыыстаны үүннэрэр этилэр да, көдьүүһэ кыра диэн, быйыл аннаастаммыттар. Оҕуруот астарын үүннэриигэ аасыыт сыллартан хамсааһын эмиэ таххсыбатах.

—Быйыл туорахтаах культуралары эмиэ 200 гектарга ыһабыт,—диир Улахан Күөл бирикээдэтин звеньевойа Григорий Михайлович Макаров.—Былырыын бэйэбит үүннэрбит 60 тонна сиэмэбитин иккистээн ыраастаан кондициятыгар тиэртибит. Субу күннэргэ тыа хаһаайыстыбатын холбонор массыыналарын өрөмүөннүүбүт, оҕуруохтуубут. Холбонор техника кэлбэтэҕэ өр буолла. Онон эргэлэрбитин бөрөөбүтэ-тараабыта, оҥорбута буолабыт. Олох хаарбахтартан тоҕоон биирдэ таҥабыт. Аасыыт сылга 100 гектарбытын оттуу хомуйбуппут, ол үрдүнэн хаалбыт 100 гектарбыттан валовойунан 150 тонна бурдугу ылбыппыт. Быйыл итэ итэҕэстэрин хатылаабат туһугар охсуһар баҕа санаалаахпыт.

Совхоз аасыыт сылга икки «Енисей» комбайны, биир сеялканы уонна сиилэстиир комбайны атыыласпыт, тыа хаһаайыстыбатын холбонор массыыналарыгар олох даҕаны тиийиспэтэх. Агроном соҕор техника өрөмүөнүгэр чопчу этэр суох. Звеноларга бастайааннай сыһыарыллыбыт тракторлар үлэлиир кыахтаахтар үһү. «Чурапчы» совхоз механизатордара ыһыы уонна хомуур хампаанньаларыгар хардарыта көмөлөсүһэр үтүө үгэстээхтэр. Арааһа, онно эрэнэр эбит. Ол иһин сүрүн болҕомтолорун холбонор техника өрөмүөнүгэр уураллар. Сири оҥорооччулар совхоз кылаабынай инженерэ, механиктара ыһыы үлэтигэр туттуллар техникалары булууга-талыыга кыһамматтарыттан, аҥардас автомашиналары, ииннэригэ саппаас чаастары көрдөһүүнэн үлүһүйэллэриттэн хомойоллорун туһунан кэпсииллэр. Ыһыы уонна хомуур үлэлэригэр туһаныллар техникалары аҥардас агроном эрэ эккирэтиһиэхтээҕин курдук тыллаһаллары абыраллар.

Көрөргүт курдук, «Чурапчы» совхозка сиртэн турукхтаах үүнүүнү ылыыга ханнык даҕаны саҥа, сонун дьаһал суох. Сир эмиэ урукку курдук ыһыыны ыытааҕа эрэ диэн үлэ аат эрэ харата барар.

С. АЛЕКСЕЕВ.

✦ *Советтар: тыл уонна дьыала* ✦

Дьоһуннаах боппуруоска доҕолоҥнообуттар

Хатылы сельскай Совета 1988 сыл муус устар 11 күнүгэр үөрэхтиһиитин, идейнэй-политическай, социальнай-культурнай сайдыы таһымын үрдэтиигэ оройуонна ыҥырыыны ылыммыта. Бэриллибит тыл дьыалаҕа хайдах биэрэгэтиллибитин депутаттар Совет төрдүс сессиятыгар дьүүллэстилэр.

Бөһүөлэги тупсарыы өттүгэр итиэннэ сылларга балачча үлэ ыытыллыбыта. Ол курдук, 1000 миэстэлээх стадион оҥоһуллан олохтоох оскуола бас билиитигэр бэриллибит. Кыайыы 45 сылын чиэһигэр обелиск туруоруллубут. Бөһүөлэк ис суола (4 км, ол иһигэр 1 км гравий) оҥоһуллубут, бөһүөлэк тас көстүүтүн государственнай уонна нэһилиэк дьиэлэрин тас өттүттэн штукатурканан тупсарбыт. Совет үлэһиттэрэ сүүрэн-көтөн анал бирикээһинэн көмөтүнэн барыта 6000 кв. м иэннээх дьиэни штукатуркалаабыттар. Төһө эмэ алдьаммыт штакетниктаммыт. 17 мал биир корпустаах олбуордаммыт.

Үс сыл устата элбэх социальнай уонна производственнай объектар — учаастактааҕы балыыһа, гараж, 50 төбө сүөһү кииһэр хотона, 1000 тонна уйуктаах бурдук ыскылаата, сүөһүтүгэр уонна механизатор дьиэлэрэ — бааһа буолбуттар, 40-ча саҥа дьиэни малааһыннаабыттар.

Сайдар хоһуна эмиэ улахан хааламмыт: 96 миэстэлээх таас детсад, 4 миэстэлээх ыаҕаһын туттуулара саҕаламмыта. 204 миэстэлээх таас оскуола бааһатыгын бырайыактыыр-сметэлээх докумуоннара оҥоһуллубуттар. Харбала, Сугулаан, Лахадьы нэһилиэктэригэр уунун кутталарын, куоһаллара дириҥэтиллэн үлэлэрэ ыытыллыбыттар. Онон бэриллибит тыл бу салаата туолбут диэххэ сөп.

Ыҥырыы атын салаата — үөрэх-иитии үлэтин өрө көтөҕүү, методическай үлэни тупсарыы былаанныахтык ыытыллыбыттар, детсадка уонна оскуолаҕа национальнай оскуола концепциятын олоххо киллэриигэ хайысхалаах ыһыллан үлэ саҕаламмыт.

Нэһилиэккэ общественнай тэрилтэлэртэн дьахтар совета (В. П. Алексеева), административнай комиссия (Н. В. Савин, Д. П. Чечебутов) үлэни утумнаахтык, түгэйдээх былааннаах ыыталлар.

Итини сэргэ сессияҕа ыҥырыы элбэх пууннара толоруллубатахтара туһунан этилиннэ. Холобур, пенсионердар советтарын председателэ П. И. Чичигинаров: «Ыҥырыы үлэтэ-хамнаһа номнуо буолла. Ол эрээри идеологическай үлэ мөлтөх, итиниэхэ ылыныллыбыт былааннар толоруллубатылар. Бу нэһилиэк боппуруоска сыһыан-сорук тургуорулан үлэлиэххэ наада», — диэтэ. Ыҥырыы коммунист итиэннэ тыла кырдьыктаах этэ. Дьиҥэ, чахчы биэрэстиллээх. Сельскай Совет президиумун уонна нэһилиэк ааҕыылара барыта общественнай тэрилтэлэрэ тумар, суруттуур үлэни кыайан тэрийбэтэх. Оскуолаҕа инициатива, комсомольскай тэрилтэлэр оруолларын хаалтабыт, үөрэнээччилэр эргиэрдэрин ... дьиэни ... сүөһү төһөлөөх. Үөрэнээччилэр өртөлөрүгэр токсикомания түбэлтэлэрэ баара дьиксинэрдэр. Механизатордар отуу, маһы арыгыга тийиниир хайдах да кыайан тохтотуллубатах. Итиниэхэ бэрэһиттэр Совет депутаттара сүгүр дьиэри үтүөтэр утарсыыттара эрээри, нэһилиэк кукур былааны тутан олороочту иһин, онон атыттартан ирдэбилин аныгы кини туруорсуохтаах. Ыччаттар, оҕолор бэрээдэги кэһиилэрин улахан дьон сабыылааҕынаахтаах тубэлтэлэрэ туһунан С. С. Кривошапкин саамай сөпкө этэр. Оттон бэриик оҥорбут киһи тута дьүүлэн-сэмэлэ тэриллибит, онон общественнай бэрээдэги, үлэ дьиссиплинатын кэһиини ыытта мааны айылаҕы бэйэ диэххэ сөп.

Общественнай бэрээдэги бөҕөргөтүүгэ оройуоннааҕы ис дьыала отделын начальнига кыттыылаах нэһилиэкпитигэр уопсай мунньаҕа буолан ааспыта. Онно дьон кыһалҕан-абаарын курах бурайы сөргүтү ыйыллыбата, тоттордугунан, элбэҕин, мэргэтэ ... саһыытар ... Механизатордар ыллатта үлэлэспэттэрэ, оҥорооччулар элбэх арыгыланыы миэрэлэринэн кримниэллэр кыһайабыттара. Үгүстэр ылыныыттара. Ол эрээри ол туһах итиэннэ кыайыылаах эппиэтэ дьиэтэ тирээтиилэбэттэр, толорооччута да үлэтин кыайыыбытар. Ол туһугу сэрбиилэр — олох урукку курду устар.

Нэһилиэнньэ социальнай хаачыстыбаларыгар, айылҕаны араҥачылааһыҥа эмиэ сыал-сорук туруоруллубута. Үүттээҕэлэр, иитээччилэри коммуналынай сегиэни хаачыстыбаларын олорор сыал ылаттоох. Оскуола коммуналлаан ... хаачыстыбатын ыраастыыбата, температурнай режим туһуллубут. Оскуола үлэтинэн ... ... сүтэрин да суох буолбатах. Айылҕаны харыстааһын боппуруоһа кэнни балачча көтөҕүллээбэр эрээри үүтүгэй былаан суох.

Сессия ыҥырыыны сүрүннээн туолбутунан ааҕта. Ол ордук бөһүөлэги тупсарар оҥоруута көстөр. Оттон итэр-үөрэтэр, идейнэй-политическай үлэҕэ, кэрбүнүт курдук, доҕолоҥноосуна үлэтэ. Оттон итин олоҕут бүгүнүгү төрэһин турар тыын боппуруоһа. Хатылы сельскай Советин депутаттара итиниэхэ эйиэх болҕомто этэр. Дьон айыылаах итиниэхэ түмүктэрэ дьон эрэнэр диэн эрэнэн бардылар.

Н. КЛАДКИН.

«Чурапчы» совхоз Килэгинниэҕин арендай предприятиетын Харалааны ыанньык ферматыгар Семен Семенович Макаров коллективыгар барылтаттан аҕа саастаахтара. Кини эдэр дьоҥҥо малдьы сүбэлии-амалыы сылдьааччы, кини тылын үчүгэй ферма үлэһиттэрэ сэмсэйбиттэрэ, дьүүлүрдээхтик үлэлиэн-хамнаан барбыттара баар буолар.

Уруккү сылларга курдук килэнниэн аҕарде биир-икки ыанньыксыт үрдүк көрдөрүүтүнэн сүүттэлээн үлэлээбиттэр. Киинэр сылларга барыларын мэлдьи аһы-уоҕу дэлэтэн.

Снимокка: үлэ ветерана С. С. Макаров эдэр ыанньыксыт Н. Собакина ытта.

Т. Кардашевскай фотота.

● Ыччат — ●

кырдьаҕас киһи хараҕынан

ИС САНААБЫН ЭТТЭХХЭ

Аасыт алтынньыга Кытаанахха сыбаабуода сыһыан сельсовет председателэ Н. П. Ноговицын аатын аатын кырыыта турар махтал-баһыыба элиэтиигэр үөрдүм даҕаны, сөбүйдүм даҕаны. Оттон 78 саастаах, кэһүү эрэйин мунун көрсүбүт Ф. Макарова: «Ноһоо, Үйбаан, Дьиллибитигэр хаһан тахсан харах симэн олорбутуй?» — диэн болҕомтолоох кэрсэн ыйыппыта.

Ити барыта миэ, баһыгы оҕо саастыы туһунан. Тулаайах эрэнэртэн, сүтү-куруппу көрсүбүтүм, кэһиини өйдүүр буолуоххуттан ыарыыах иһэбэр кэнолосуттум, дьон кыһаласпыт өйдүү улааппытым. Онон эбиэ дуу, хаһан ёдьуэр дьон оруолттан буолууну, аҕас-доҕор эйэлэ этэ. Чугас малларын оҕолоро иэнин ытарҕа курдук баһыта сылдьбаллара. Арааһ оччолуулара тэрийэрбит. Педучилищеҕа үөрэнэр сылларбар, кини үөһэн да буолан баран эдэр ыччат торийсэрбэппиттэн биирдэстэрэ буолары. Ыччаттар биһигэ тылабылар эстиилэрэ, эргитэ билинигиттэрэ дьалай этэ да бала кэлээчэ суоҕа. Биир эмэ ыччат айыыга муоланан, тумнэн бардаҕына, уопсай дьүүлүнэн туоратарбыт.

Оччо сэрэхитиэхэ, үөрүүтүнэн лэвэ эмиэ «ээ ыччаттар, оҕолор туһугар туттар каникулар (алеердарин) ыытта үлэлиэхэ наада» диэн. Сороҕор төрөөбүт дааҕыны, үчүгэй даҕаны сабыдыалалаах оҕону сөбүлээбэтчэрэ суох. Оччоттар саҥа оҕо үөрэ-ыстэ эйэбиллэр, сабыдыалыттар, кини үлэтэ хобтуруолтан тахсар уонна түктэри ортүгэр оҕолларгыт чайтаабатах буолар.

Ыччаты кытта кэнниттэн теленовар ыар оруол улаатта. Оттон онно тугу көрдөрөллөрүгүт? Ыарыылаах кыргыһыы, электрикэтэ сылдьарбыттар. Ол барыта ылааттуутар кэнни көрдөн барыта да кэрэ сыттахтарга. Онон мааны бородьмахтаахы.

Кини тас көстүүтэ ис санаатын, дуу ыттыр кытта дьорэйбэр диэн быһыыр-бастыртыттан этахдар. Итини ыччаттарбыт өйдүүллэр дуо? Кыргыттар остуоругар кэнсьмитинтэн, ырыаҕа ыллаамыт хардыннахах сүһүохтарын 60-с сылларгын кырыаттаан туран кырыйбыттар. Саха кыргыттарын биир кэрэ көстүүтэ суһуктуйба. Аны уолаттар таҥнан барыа хаары диир сыһыыллар. Ити эмиэ киһи айыаттатын киһиэхэ диэн саныыбын. Косметикалара да бу торооҕуу халтаҥалара кустун оҕо, баттахтара биир ониус. Хаарыннааах Туйаарыма Куосарбыт курдук, бэйэлэрин сүтэрбэт диэн тыһыттаһарбын.

Ыччаттар, оһуургаарыма. Бэйэҕит сүөкуттүүн бэйэҕит тобулуоххут. Ол сыһыы буолбатттар бардарын ис санаабын эттим.

Н. НОВГОРОДОВ.

Культурнай олох

«Айар дьон аттыбытыгар эбиттэр»

Төрөөбүт төрүт
Сахам тыла —
Сирдиир ситиһиибин
Мин саныыбым.
Туруулаһыым
Эр өрүү тыллара.
Силигийии
Турарыҥ иһин...

Итиниик төрөөбүт тылга иһирэх иһинин аныт поэт Василий Петров — Айыл «Сахам тыла» диэн хоһооннуун Дириҥ агроколатыгар литературнай-музыкальнай киэһэр саҕаламмыта. Бу киэһэ үөрэнээччилэр ыҥырыылараннан «Дириҥ уоттара» литературнай түмсүү чилиэннэрэ, олохтоох автордар кыттыылаах ыллылар. Түмсүү салайааччыта учуутал Дмитрий Эверстов — Дириҥскай үөрэнээччилэри айар үлэҕэ утумнаахтык дьарыктаналларыгар, төрөөбүт норуоттарын историятын, тылын-өһүн дьүүлүрдээхтик үөрэтэллэригэр ыҥырда. Ол киһиэ олох торутар эргиччи туһалаахтыы эрэ баһааран биэрэр. Айар түмсүү түһүна киэһиэн оҥордо. Эдэр авторлар Айыл, Ньукулай Саргыдаев, Павел Кириллов саҥа хоһооннорун ырыаларын толордулар.

Үөрэнээччилэр эмиэ концертара олохтоох автордар, мелодистар ырыаларыгар аһатта. «Дириҥ уоттара» айар түмсүүгэ аналлаах фото стендалар, кинигэ быыстапката көрдөрүлүннэ. «Биһиги айар үлэбит дьарыктанар дьону хаһан эрэ ыраах баар курдук саныырбыт, төрүт дьаны кугэтэ көрсөр дьонун бэртэхэйэ хоһооннору ырыалары сүрүйбэр эбит», — диэн оҕолор сахатта баар кырдьыгы кугэ малдьыттар гар истиниинэ эттилэр.

Эрилик Эристиин төрөөбүт-үөскээбит сиригэр, кини аатын сүгэр сонуол кинигэр, дьэ итиниик сонун, оҕо кутун тутар интэриэһинэй литературнай-музыкальнай биэчэрэтэ оҕолуу-улахаҥнын долгуйан үөрэн көтөн тарҕастыбыт.

Д. КИРИЛЛИН.

Сотору улааҕыта Кытаанах Культуратын дьиэтигэр 25-тэн үөһэ саастаах дьоҥҥо көлүөнэлэр көрсүһүүлэрэ буолан ааста.

Кулуун дьиэтэ киинниэнээх кытта сахалыы ырыа, намчы мелодията кутуллар. Саалаҕа сахалыы тэтэргэлэр остуоллар ас бэдэ тардыллыбыт. Клавдия Михайловна биэчэри «Алгыс» тойугунан аста. Отутус сылларгаҕы ырыаларга конкурс ыытыллыбыта. Мааны биһиги кэлэрбит олус кэттээхтик кыттыыннылар. Саамай кырдьаҕас малдьыт Пелагея Тарасовна

Көлүөнэлэр көрсүһүүлэрэ

Лазарева отутус сыллартан ахтыы оҥордо. «Холкуостаах Лэгэнтэй» диэн эдэр сылдьан сөбүлээн ыллыыр ырыатын толордо.

Оттон 40-с, 60-с сыллардааҕы ырыалар конкурстара буолла. Үгүүтү тэриниинэ. Биэчэр оһуоһайынан түмүктэннэ. Уруккулары — хойуккуларын саҥатын дьон-сэргэ бэрээ астыйан тарҕаста.

М. ОХЛОПКОВА.

„Дьөһөгөй“ кулууп

Нэһилиэк ыччатын уоттаах-куоттаах мунньаҕыгар «Дьөһөгөй» диэн ыччат кулууба тэрилиннэ. Кини хас даҕаны сессиянан тумар дискуссионнай, музыкальнай, драматическай. Итини сэргэ кыргыттары тумэр «Саргылаана» диэн сеекциян үлэлиир. Мааны ювилар инстиэнэргэ, аҕы астыырга үөрэнэллэр.

Анал программа баһылаан кулуун таһынир. Сылаҥ ыччаттарыгар малдьыттары бара сырыттылар. И. Семенов драматын сценаҕа таһаардылар.

П. КИРИЛЛОВ,
СПТУ курсана.

Холтоҕо нэһилиэгэр үлэ коллективтарын уус-уран самодеятельностара көрүү буола турар. Биир-тэһиир кэрэхсэбиллээх концерта үгүс кэрэччэтэлэри сэргэттилэр. Ол курдук, агрошкола коллективына бэрт үчүгэй концерда көрдөрдө. Олохтоох автор Д. Эверстов «Эйиэхэ эбиэтэ, Эрилик» диэн хоһооннун толорбутта, уолаттар ансамбаллырын толоруутугар «Саха бэстерэн ырыалара», эмиэ «Мааны мастар» диэн ырыалара көрөөччүлэргэ бэһирэбиллэлэри ылдылар. Үтэ коллективыа «Ыһыах» диэн улахан үлэҕэ сценатын балачча ситиһиилээхтик туруорбут.

Дириҥкээҕи сельско коллективын концертыгар А. Еремеева, В. Корякин, М. Платонова, Л. Слепцова кэрэ-чуор куолаһтара ырыалардаах ытыс тыаһынан доҕуһуоллаатылар. Сценаҕа тойуксут Л. Федорова тахсар, Обуталбыт толорбут тойуктара уһулуан эрдэринэ дьон фольклор бу кэпэрэҕэр ыһсыбыттарга кэрэһээнинэ эрэ сөп. Л. Федорова, нииниитин утумнаахтык дьарыстаһыаҕына, биһиги нэһилиэн

Ырыа-тойук дьиэрэйэр

биир бастыҥ тойуксута буолара саарбаҕа суох. Бу концерга ыччат активнайдык кыттыбытын хайаан да бэлиэтиэххэ наада. Коллектив концерда туруорарыгар сценаҕа кэпэһэтиннигэр суола бырбаттаҕа биир улахан сүрүн итэҕэһинэн буолар.

Участковай балыыһа уонна өрөмүөннүүр мастарскайын коллективтара кыттыһан концерт көрдөрдүлэр. Н. Григорьева «Лоокууттуун көрсүһүү» диэн Саха ССР народнай поэтин Куннук Уурастыырап хоһоонун испиэнэ, кинилэхтик дардин ходону таптааттадарын улаханнык астынаада.

Бары концерт көрдөбүт коллективтар үчүгэйдик репетициялыматахтар. Ол курдук, сценаҕа киирии-тахсыы олус мөлтөх, үгүс толоруулубут нүөмэрдэр сиэтэ чочуллубатахтар. Хас коллектив ахсын үчүгэй конферансьелар суохтар. Бу итэҕэстэри бит итэҕэстэри атын коллективтары учуоттаныахтарын наада.

П. ФЕДОРОВ
(Хатылы общ. корр.).

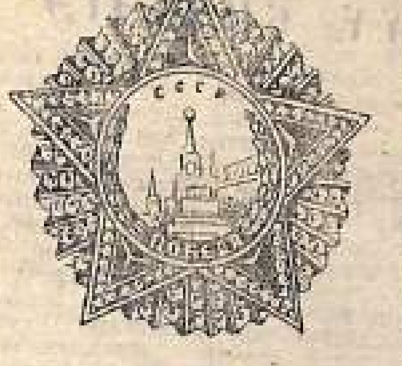

Кыайыыга кыым буолан кыттыбыттара

Буойуттар ийэлэрэ

Уоттаах сэрии будулҕанын ортотунан аасыыт, сороҕторун көмүс уҥуохтара онно уруйэхээ буолбут убайдарбын саныаттарбын эрэ саҕаһым Аҕаныы хараҕар субу баардыы көрөбүн. Хаһан да ийэ барахсан оҕолоруттан тэйиччи буолуо дуо, оҕуоха эбии саҕаһым бэйэтэ да аҕара оҕомсох, сылаас тыыннаах киһи этэ.

Саҕаһым орто уола 24 саастаах Баһылай маҥнайгы хомуурга 1941 сыллаахха сэриигэ ыҥырыллыбыта. Тастыҥ убайа Буокайдыын биииргэ аҕаннаабыттара. Баһылай аҕа Мальта станцияҕа ис тээбигэр малдьан суоруна суоллааммыта. Киин Бүтэйдээххэ 7-с кылааһы бүтэрбитэ уонна Якутскайга педрабфакка үөрэнэ киирбитэ. Иккис курска үөрэнэ сылдьан куртаҕыннан ыалдьан дойдутугар тахсыбыта, продавецтаабыта. Отчолорго биһиги лааппы дьиэҕэ олорорбут, кийэм остуорастыыра. Убайым күнүс биһиэхэ чэйдиирэ. Сүрдээх аҕыйах саҥалаах, лоп-бааччы тыллаах-өстөөх, көрсүө-сэмэй, чэбэр киһи этэ. Аҕыйылыырын быыһыгар өрүү түгү эрэ суруксуттуурун өйдүүбүн. М. Д. Климов киин туһунан колхоһугар өскүолаҕа үөрэнэр сылларыттан суруксуттаан көмөлөһөрө диэн ахтар буолара. Ол бэйэтэ итиннии хомолтолоохтук дойдутуттан-сириттэн ыраах сылдьан былаҕайга былдьаммыта.

Кыра уол Ылдьаа эрдэ колхоз үлэһитэ буолбута. Киин армияҕа 1942 сыллаахха бэс ыйын 22 күнүгэр ыҥырыллыбыта. Үгүс биир дойдулаахтарыныын Ильмень күөл аатырбыт кыргыһыытыгар киирбитэ. Илья хайыһардаах бириигэдэ рядовойунан сылдьан 1943 сыл кулун тутар 18 күнүгэр Ийэ дойдутун иһин сырдык тыынын толук уурбута. Баарасуоҕа 22 саастааҕа, эрдэ үлэҕэ эриллэн, эт-хаан өртүнэн атыттартан лаппа сайдыылааҕа, сиртэн-буортан тэйбит курдук чэпчэкитик хаамара...

Улахан уол Түөмэскэ эмиэ хайыһардаах бириигэдэҕэ киирсэн Ильмень күөл соҕуруу өртүгэр сэриилэһэ сылдьан 1943 сыллаахха муус устар 15 күнүгэр хаҥас санныгар ыараханнык баашыран дойдутугар иккис группалаах инбалиит буолан кэлбитэ. Хонуу, суоһу үлэлэригэр күүһүн харыстаабакка үлэлээбитэ, 60-с сылларга байанайдаах булчутунан биллибитэ.

Уолаттар аҕалара — мин абаҕам Ыстапаан сүрдээх ыарыһах этэ. Уолаттарын аһыытын тулуйбакка суорҕан-талаах кэһэтэ буолбута. Онон дьиэ ис-тас үлэтэ барыта саҕаспар сүктэриллибитэ.

Якутскайга үөрэнэ сылдьан биир сайын, куорубунан, тыаҕа аймахтарбар тахсыбытым. Тэйиччи сылдьан мин өрүү да киниэхэ олус суохтуурум. Саҕаһым аах алаастарыгар отордоон олороллоругар тиийбиппин саҕаһым сиэнин Буокэни тымтайга сүгэн, эрбэйбит баттахтаах кып-кыһыл Уойаа кыыһы батыһыннаран сиэрбэҕэни оттуу баран иһэрэ. Мин эмиэ көмөлөһө барыстым. Уолчааныыт тымтайга олорон утуйан хаалаахтаата, эдьиийэ оһу маҕан олороохтоото. Эдьиийим эрэйдээх итинник сылдьан үлэлээн түүтэх бөҕөнү муспутун көрөн олус харааастыбытым. Уолаттара бааллара буоллар итэ курдук эрэйдэнээхтиэ этэ дуо?

Сүрэххиттэн-быаргыттан хаан хабан тахсыбыт көмүс чычыаахтары сүтэрин ыарын, ачбык аас-туор олох бары ыһарҕанын саҕаһым барахсан олох олорор туһугар эрдээхтик тулуйбута. Сиэнэ, биһи улахан уолун Түөмэскэни оҕото Буокэ, эмиэ сорсуннаах булчут буолбута. 1962 сыллаахха коммунистическай үлэ ударнигын аатын ылбыта, кинини Эрилик Эристиин аатынан совхоз лауреатын аата иҥэриллибитэ. Оттон кэлтиннэн түүтэх быһыһар, тымтайдаах оҕону маныыр Ольга «Бочуот Знага» орденынан наҕараадаламмыта, ыраа көрөөччү этэ. Саҕаһым Анна Яковлевна Петрова 100-чэнэ сааһыгар тиийэн баран киниэхэ олорон көмүс уҥуоҕун көтөхтөрбүтэ. Хара өлүүр диэри сэрии будулҕаныгар сүппүт уолаттарын кэтэһэрэ. Бүгүн, өрөгөйдөөх Кыайыы күнүгэр, «эйэ эрэ иһэлэниин, эйэ эрэ кэскиллэниин» диэн үрүҥ күн анныттан сүппүттэр, кинилэр күн-күбэй ийэлэрин ааттарыгар нөрүөн нөргүйүөҕүҥ.

М. ПЕТРОВА.

Фроннааҕы летописттан

Сэрии бастакы күнүттэн бүтэһик күнүгэр диэри Арктикаттан Кавказка уонна Волгаттан Берлиҥҥэ диэри талааны фронтовиктары кытары сэргэ байыаннай фотокорреспонденнар хаампыттара. Кинилэр сэрии 1418 күнүн уонна түүннэрин нөҥүө ыарахан кыргыһыылар итиэннэ советскай буойуннар күннээҕи тыйыс олохторун - дьаһахтарын, үйэлэргэ өлбөөдүйбэт хорсун сырыыларын фотолетопиһын суруйан саллааттардыы хорсуннук хаампыттара. Байыаннай фотокорреспонденнар аан үгүстэрэ аҥардас бэйэлэрин журналистскай нэстэрин үрдүк таһымнаахтык толорбуттарын иһин үрдүк наҕараадалары ылбыттара.

Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии фотолетопиһыгар бэйэлэрин дьоһуннаах кылааттарын ССТА фотохроникатын корреспонденнарын улахан бөлөҕө даҕаны киллэрбитэ. Агентство фондаларыгар билигин икки аҥар тыһыынчаттан тахса кыаллан сыаналаммат негативтар бааллар.

Снимоктарга: партизаннар хонуутааҕы госпиталларыгар. М. Трахман фотота;

Москваҕа арылый аҕай тиниэбэтэхтэрэ. 1941 сыл. Н. Шагин фотота.

Н. Акимов репродукцията.
(ССТА фотохрониката).

СЭРИИ КЭМИН БУРДУГА

Оройуоҥҥа киһи сиир бурдугун өрдөөҕүттэн үүннэрэллэрэ. Аҕа дойду сэриитин сылларыгар да тохтообототохторо. Ударнай үлэ диэн онно баара. Түс бэйэм 1942—1946 сылларга Мырылааҕа хоҥуу бириигэдьиирдээбитим. Иккис бириигэдэни К. Д. Сергеев салайара. Бириигэдэлэр иккилии звенолаах этилэр. Хас биирдии звено 70-нуу гектарга ыһара. Онон барыта 280 гектарга сэлиэһиэйи ыһарбыт. Гектартан ортотунан 7,5—8 центнер бурдугу ылларга былаан түһэрэ.

Очолорго бурдугу ыһыы, үүннэрии, астааһын уһун-киэҥ, уһуннуктаах этэ. Барыта хары күүһүнэн ыытыллара. Сэргэ, сэрии баҕа турар буолан, үксэ оҕо-дьахтар, кырдьаҕас-кыаммат үлэлиирэ. Ыһыыта турар-турбат бары тахсалара. Үлэ онон кыаллара. Аҕыстаах-тоҕустаах оҕолор оҕус сиэтээччилэрэ, дьахталлар булуук тутааччылара. Бурдугу эмиэ коло мииллиэсэтигэр тартарарбыт. Үксүн дьон тааска тардарга дьиэҕэ илдьаллэрэ. Сүрүн үлэ кэнниттэн кинилэр сарсыардатын-киэһэтин онон дьарыгыраллара.

Биһиги бириигэдэбит ыччат-комсомольскай дэнэрэ, 12—14 буолан үлэлиирбит. 1943 сыллаахха Үрэх Төрдө диэн сиргэ саҥа кыһыс сири хорутан ыспыппыт. Бааһынатын салгыы кэҥэтэн, нөҥүө сыл урут хорутуллан баран хаалларыллыбыт Туолума соҕуогун туһаммыппыт. Дьэ бу сылларга өрүһүспүт курдук үлэлээбит, кырдьык, ааттырбыппыт: гектартан ортотунан 20—27 центнер сэлиэһиэйи үүнүүтүн хомуйбуппут. Оттон бэрүөбэҕэ ыспыт 4,5 гектардаах сирбититтэн гектарын аахсыттан 45-тии центнер буолбута. Бу туһунан кэлин «Кыайыыны уһансыбыттара» диэн историческай наука кандидата Д. Д. Петров кинигэтигэр суруллан турар.

Хоһуун да дьоннордоох этибит диэн киэн тутта саныыбын. Холобурга сылдьар, былааннарын түөрт-биэс бук толоруур дьон кытта бааллара. Ол курдук бурдук баһаачылар күннээҕи нуормалара 400 түүтэх буоллара. И. Н. Догдонова, М. П. Сибирякова 1200—1600 түүтэҕи баайаллара. Г. Т. Беляев соҥуокка бурдук кылыыттыыра. Күнүгэ 3000 түүтэҕи утарыта ууран кэбиһэн кэбиһэрэ. Бурдугу түүтэхтэри кэбиһии, отуунан сарайдаан баран күруөлээн хаһааһары очолорго сүрдээҕин биһирэбиппит. 1944 сыл түмүгүнэн Бүтүн Союзтааҕы социалистическай куоталаһыыга иккис миэстэҕэ тахсыбыппыт. Түүтэх баайааччы Ирина Догдонова, тимир ууһа Конон Семенов, хоҥуу бириигэдьиирэ Гавриил Башарин уонна мин «Социалистическай тыа хаһаайыстыбатын бастыҥа» значоктарынан бэлиэтэммиппит. Бириигэдэ 5000 солк. харчынан бириэмийэлэммитэ.

Кыайыы сылын, 1945 сыл ыһыыта да атыттартан уратыта суох киэҥ тэһиинэҕэ эрээри, «Кыайыы» диэн кыыаттаах тылынан доҕуһуолламмытынан баана этэ. Матрена Сибирякова, Александра Собакина уо. д. а. ккилии атынан сиэтэр тарыыллара. Бурдук быһар массыынаҕа Филипп Кронников, Николай Илларионов үлэлииллэрэ. Эмиэ Туолумаҕан, Амма өрүс үрдүгэр, Мырылаттан соҕуруу диэки 50-тан тахса гектардаах сирбитигэр ыспыппыт.

Хоҥуу, сир үлэтэ аймалҕаттан тутулуктаналара биллэр суол. 1945—1946 сылларга бурдук аанньа үүммэтэҕэ. Ол эрээри иннинээҕи сылга олгом үүнүүнү ылан аахсыбыт доҕуоппут ити кураан сылларга абыраллаах, амбаардаах ас буолбута. Холобур, мин быраампыныгын Ньукулайдыын 4,5 тонна бурдугунан доҕуоту аахсыбыппыт. Бириигэдэ атын да чилиэннэрэ ити тэҥэ доҕуоттаммыттара.

Мин 1946 сылтан 1953 сылга диэри кэлин бириигэдэ бириигэдьиирэнэн үлэлээн, оттун бэлиэтэҕэр «Бочуот Знага» орденынан наҕараадаламмытым. Ол, биллэн турар, дьонум-сэргэм үтүө түмүктээх үлэлэриттэн сибээстээммитэ. Хайа уонна бурдук барахсан итинник чиэскэ-бочуоска тиэртэҕэ.

Н. СОБАКИН.

Үйэтитэр үлэ салҕанар

Көһөрүү содулуттан өлбүт үгүс биир дойдулаахтарбыт биир иннигэ хаспыта да буолан хоруоба, таас маһа, кириэһэ суох көмүллэн сыталларын туһунан хас ахтыы аксын аҕабыт. Сирэ-уота хаһыыр таас буолан уонна хамсыыр кыах да суоҕунан ол суруйар иннэрбит олус чычаас эбиттэр. Ити аата төрөөбүт түөлбаларыттан үүрүллэн барбыт биһиги хоодуот колхозтаахтарбыт сидьиҥ өс төөбүт утары кырыктаах кыргыһыы толоонугар охтубуттар курдук хараллан сыталлар. Ол эрээри соҕуруу дойдуларга сэриигэ өлбүттэр ыраахталарын хомуйан хаттаан кэмэр үтүө үгэстээхтэр. Холобур, сэрии сылларыгар Саха сиригэр балык булдугар диэн аттаан көһөрүллэн кэлбит финнэртэн, литовецтартан элбэх киһи өлбүтэ-сүппүтэ. Ону кинилэр аймахтара былырыын кэлэн дьонноруун кирамталарын хостоон, хомуйан дойдуларыгар илдьэ барбыттара.

Хотугу оройуоннарга көһөрүүгэ сылдьыбыттар быйылгы көрсүһүүлэригэр онно өлбүт колхозтаахтарбытын хаттаан көмөр туһунан этии киллэрбиппин сөбүлээбэтилэр. Сороҕтор аһаҕастык аҕыырҕыылларын, сахаларга оннук үгэс суоҕун туһунан этэллэр. Онон инициативнай комиссия уонна сэрии, үлэ ветераннарын оройуоннааҕы советын президиума хоту көһөрүүгэ киирэн өлөрө сылдьыбыт колхозтаахтар бырааттыы уҥуохтарыгар кыраныыт обелискалары туруорарга, онно колхозтарын ааттарын, өлбүттэр ааттарын-суолларын чуолкайдаан металынан куттаран үйэтитэр дьаһаллары көһөрүү 50 сылын көрсө 1992 сылга оҥорорго быһаардылар. Ветераннар үһүс конференциялара бигэргэттэ.

Онон инициативнай комиссия бырааттыы иннэрэ көмүллүбүттэр ырасабынньаларын, ааттарын, аҕаларын ааттарын уонна колхозтарын чуолкайдааһынын ыытар. Итинник иннэргэ Луугха үрэҕэр Аппааныга төлөйтөн «Олохтоо киирии», Одьулууннан «Төҥүргэстээх», Бакыр сирнистэлэр «Коммунизм» колхоз колхозтаахтара, Ыһыттаахха «Кыһыл кырыс» уонна «III Интернационал» колхозтар дьонноро көмүллэ сыталларын билэбит. Пиэрибэй Лүүчүн киһитэ Алексей Иванович Борисов кэпсээнинэн, чурапчылары тар омуһаҕар 10 киһини көмпүттэр үһү. Сороҕтор этэлэринэн, Аппааныга икки сиргэ дьону кистээбит курдуктар. Биһиги истэ-билэ иликпит өссө үгүс.

Көһөрүү буолбута 50 сылын көрсө, хаанньык эмэ сылбах маһы быраҕардыы дуу, хаанньык эмэ кыыл-суол өлүгүн кистииридин дуу көмүллүбүт аймахтарбыт сырдык ааттарын үйэтитии уустук боппуруоһугар активнайдык кыттарбыт наада. Кимиэхэ ханна бырааттыы иннигэ көмүллэ сыталларын билээччилэр инициативнай комиссияҕа суруйуҥ. Ол художественнай фонҥа куттары үлэлэрин түргэнник саҕалааһыныгар көмөлөһүөҕэ. Маныаха көһөрүү эрэйин-буруйун, өлүүтүн-сүтүүтүн бэйэлэринэн көрсүбүт тыыл ветераннарын улахан көмөлөрүгэр эрэнэбит.

Үһүс конференция оройуон колхозтарын көһөрүү 50 сылын бэлиэтиир туһунан дьаһалларын, 1992 сылы Кэбээйи, Булуҥ, Чурапчы, Эдьигээн оройуоннарын тыылын ветераннарын доҕордоһууларын сылынан бигэргэтэргэ быһаарда. Ону тэҥэ көһөрүүгэ сылдьыбыттар дастабырыанналарын бэлэһииниэтин, чэнчэтииллэрин сокуонун бырайыактарын бигэргэтэн Саха ССР Верховнай Советыгар ыытта. Компенсацияны - төлөөһүнүгэр 12 сааһыттан үөһэлэри улахан дьону кытта тэҥниирэ быһаарда. Билигин көһөрүүгэ сылдьыбыттар испииһэктэрин чуолкайдааһын иэһиинин тэр сельсоветтарын иһинэн тэриллибит комиссияларынан ыытыллар. Ону райсовет президиума бигэргэтиэхтээх.

Оҕолор ахсааннарыгар киирээччилэр сыыһа биһаарыы тахсыбытын туһунан үҥсүүлэр кииртэлээн эрэр. Ыарахан материальнай уонна моральнай хоромньуну правительство дириҥник сыаналаан сорох өртүн чөлүгэр түһэрэргэ биэрбит үһүн, райсовет президиумун быһаарыытыгар олоҕуран, эйэ-дэмнээхтик үлэлэһэллэригэр баҕарыам этэ.

А. ЗАХАРОВ,
көһөрүү историятын үөрэтэр инициативнай комиссия председателэ.

Саллаат доруобуйата, олоҕо көмүскэнэр

Бу дьыл тохсунньу 1 күнүгэр байыаннай сулууспалаахтары эбэһээтэлиниэ государственнай страховкалааһын туһунан ССРС Президенин Ыйааҕа биһиги дойдубутугар аан бастаан таҕыста.

Ыйааҕы ССРС Министрдэрин Советын уонна Оборона министрин уураахтара ситэрэн биэрэр. Страховкалааһын бу көрүҥэ ССРС Оборонатын министерствотыттан, Государствоҕа куттал суох буолуутун комитетын уонна дойду Ис дьыалатын министерствотыттан, о. д. а. министерстволартан үбүлэнэр. Саппаастан ыҥырыллыбыт байыаннай сулууспалаах эбэтэр эбээһинэстээх олоҕуна, кини нэһилиэнньэтигэр 25 тыһ. солк. ылыахтара.

«1991 сыллаах союзнай бюджет туһунан» ССРС Сокуонун «Байыаннай эрэскууттар» диэн салаатыгар байыаннай сулууспалаахтары страховкалааһыҥҥа 285 мөл. солк. аналлыта. Бу үп өлбүттээхтэргэ эрэ аналлаах суоҕа, байыаннай сулууспаҕа уонна сборга сылдьан ыалдьыбыттарга уонна доруобуйаларын сүтэрбиттэргэ эмиэ аналлааҕа. Бу маҥна бастакы группалаах инвалид 15 тыһ. солк., иккис группалаах 10 тыһ. солк., үһүс группалаахтар 5 тыһ. солк. ылыахтара. Маны таһынан ыараханнык бааһырбыттарга 1 тыһ. солк., чэпчэкитик бааһырбыттарга 500 солк. аныахтара.

ССРС Министрдэрин Советын уураахтынан уонна Оборона министрин бирикээһинэн страховкалааһынтан ураты атын төлөбүрдэр көрүллүбүттэр. Байыаннай сулууспалаах боддьохтоох сулууспаҕа сылдьан эбэтэр байыаннай эбээһинэстээх сборга сылдьан армияҕа сулууспалыырга доруобуйата эппиэттэбэт буолара билиннэҕинэ 1 тыһ. солк. төлөнүөҕэ. Маныаха байыаннай-врачебнай комиссиялар үлэлэрин күүһүрдүөхтээхтэр, эппиэтинэстэрэ үрдүөхтээх. Атаҕастаммыттар байыаннай-врачебнай комиссияны народнай суукка үҥсүөхтэрин сөп.

Страховканы государственнай страховкалааһын оройуоннааҕы инспекцията төлүүр. Байыаннай сулууспалаахтар сулууспалыыр миэстэлэригэр байыаннай комиссариаттарга докумуоннары толорторуохтаахтар. Страховой төлөбүр урукку олохтоммут чэпчэтиилэри, пенсиялары солбуйбат. Дьон өлүүтүгэр, бары быстах түбэлтэлэргэ байыаннай сокуоннай юридическай сылдьыгын көрүллэр. Сылдьыттыйаҕа бэйэлэрин бэйэлэрэ өлөрүммүттэрэ эбэтэр алкогольнай, наркотическай итиирииттэн өлбүттэрэ биллиннэҕинэ компенсация төләммэт.

Страховкалааһын боппуруоһа туһааннаах органнарынан көрүллэ сылдьар.

С. САМОЙЛОВ,
Якутскай гарнизонун байыаннай прокурора, юстиция подполковнига.

✦ Культурнай олох ✦

ҮҤКҮҮ КИЭҺЭТЭ

Соторутааҕыта буолан ааспыт үҥкүү дьоро киэһэтэ умнуллубат өйдөбүллүү хааллар дь. Биэчэри оскуола директорын иитээр үлэҕэ солбуйааччыта Мария Васильевна Миронова салайан ыытта. V—XI кылаастар үөрэнээччилэрэ вальска уонна аныгылыы үҥкүүнү толоруута күрэс былдьастылар. Хас биирдии коллектив музыкатын, хамсаныытын бэйэтэ толкуйдаан булуммута соһуйуу көһүннэ.

Күрэхтэһии түмүгэр бастыҥ толорооччулар «Мисс Вальс» коронатын кэтэр чиэскэ тиксиннэр: онус кылаастан Маша Сорокоумова, ахсыстан Аня Местникова, оттон уолаттартан «Мистер Вальс» диэн аатынан кэтэр чиэс ахсыс кылаастан Гоша Владимиров, уон биирис тэн Петя Борашков тиксиннэр. Үгүс кыттааччыларга дипломнар, грамоталар, сувенирдар туттарылыннылар. Мустубут ыалдьыттар, төрөппүттэр дуоһуйа сынньааннан, үөрэн-көтөн, сүргэлэрэ көтөҕүллэн тарҕастылар.

А. ИВАНОВА.
Киллэмки.

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Күндүтүк саныыр ийэбитин, эбэбитин ПЕСТЕРЕВА Устинья Петровнаны уонна аҕабытын, эһэбитин КАРПОВ Василий Сергеевиһи ыал буолбуттара 40 сыла туолбутунан, ис сүрэхпититтэн үөрэн-көтөн туран, итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт чэгиэн доруобуйаны, уһун, дьоллоох олоҕу. Куруук биһигини кытта үөрэ-көтө, сүбэ-ама буола сылдьыҥ.

Кыргыттаргыт Катя, Тома, күтүөттэргит Валера, Алеша, сиэннэргит.

х х х

Күндү эдьиийбитин ДЬЯЧКОВСКАЯ Екатерина Еремеевнаны 60 сааһын туоларынан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт кырдьары, ыалдьары билбэккэ оҕолоруҥ, сиэннэриҥ кытары уһуннук, дьоллоохтук үөрэ-көтө сылдьарыгар.

Сылаҥтан сурдьа Баһылай, кийиитэ Матрена, Чурапчыттан Кузьминнар, Күрбүһэхтэн Аммосовтар, Мындаҕаайыттан Харитоновтар.

х х х

Күндү эдьиийбитин АВЕРИНСКАЯ Варвара Давыдовнаны 55 сааһын туолбутунан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Биһиэхэ үгүс көмөтүн, сүбэтин-аматын иһин ис сүрэхтэн махталбытын тиэрдэбит. Куруук чэгиэн-чэбдик үөрэ-көтө сылдьаргар баҕарабыт.

Сидоровтар.

х х х

Күндү күн сирин көрдөрбүт күн-күбэй ийэбитин, истиҥ, эйэҕэс эбэбитин ТОСКИНА Мария Петровнаны 55 саасын туолбуккунан ис сүрэхпититтэн эҕэрдэлээн туран, истиҥ иһирэх тыллары этэбит. Кырдьар диэни билимэ, тумуу тумуннуун, куруук олох үөһүгэр сырыт. Өссө даҕаны сүбэ-ама биэрэ, күүс-көмө буола тур, хос сиэттэргэр тиийэ дьоллоохтук олор.

Кыыһыҥ, күтүөтүҥ, сиэттэриҥ Пономаревтар, ходоҕойуҥ Парасковья Алексеевна.

х х х

Күндү биир идэлээхпитин оройуон дерматолог-врачын ПОПОВА Полина Петровнаны бочуоттаах сынньалаҥҥа тахсарынан эҕэрдэлиибит. Кырдьарга кыайтарбат чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, уһун үйэни уонна тус олоххор бары үтүөнү баҕарабыт. Эдэр специалистарга сүбэҥ, кыһамньыҥ иһин барҕа махталбытын тиэрдэбит.

Оройуоннааҕы кини балыыһа администрацията, профкома.

х х х

Күн-күбэй ийэбитин, эбэбитин СЕРГЕЕВА Елизавета Ильиничнаны 51 сааһын туолбутунан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт кырдьары билбэккэр, уһун дьоллоох олоҕу, күн сиригэр баар бары үчүгэйи.

Кэргэниҥ, оҕолоруҥ, күтүөттэриҥ, сиэннэриҥ.

Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат

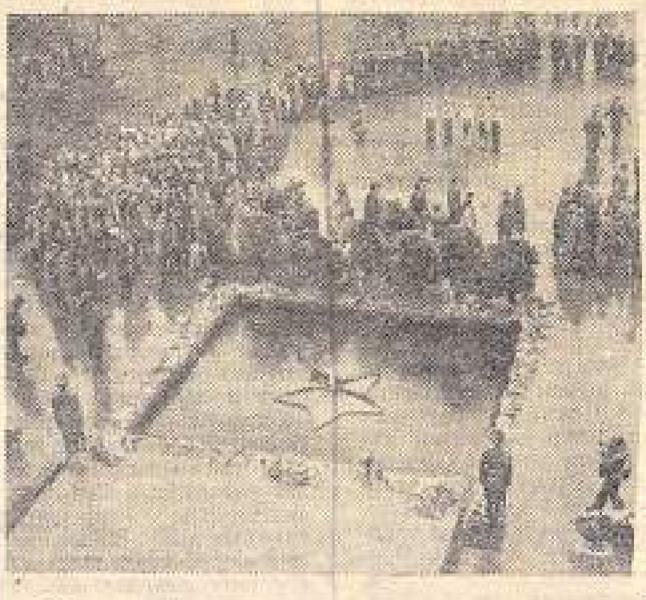

Москва. Кремль эркинин аттыгар Биллибэт саллаат уһуоҕар умуллубат уот.

В. Будан уонна В. Соболев фотолара. (ССТА фотохрониката).

МАХТАНАБЫТ

Ааспыт алтынньы 6 күнүттэн, улахан уолбут, саҥа 16 сааһын туолбут Генабыт сүтүөҕүттэн, төһөлөөх ыар санааҕа баттатан сылдьыбыппытын туох билиэй?

Оҕобут соторутааҕыта көстөн көмүс уҥуоҕун көтөхтүбүт. Ити ыарахан күннэрбитигэр тирэх-көмө буолбут интернат-оскуола бары олохтоохторугар, чугас ыалларбытыгар Александра Михайловна, Анна Петровна Макароваларга, Евдокия Михайловна Калачеваҕа, Иннокентий Романович Михайловна, Егор Константинович Осиповка, Чурапчы ситэтэ суох орто уонна Хатылы орто оскуолаларын коллективтарыгар, оҕобут биирgэ үөрэммит доҕотторугар, ийэбит биирgэ үлэлэспит үөлэннээхтэригэр барҕа махталбытын тиэрдэбит.

Кыһалҕалаах, сүүккэлээх кэммитигэр көрдүүр түбүккэ түһүспүт оройуон бары тэрилтэлэрин коллективтарыгар, ис дьыала оройуоннааҕы отделын, райсовет, сельсовет үлэһиттэригэр, Таатта оройуонун бар-дьонугар өйөөбүккүт иһин ис дууһаттан этиллэр махтал тылларын ыытабыт.

Тапталлаах оҕобут тиһэх олоҕун тэрийсибит, күүстээх, ыарахан үлэтигэр сылдьыбыт промкомбинат үлэһиттэригэр, аймахтарбытыгар, ордук чуолаан, тэрийии үлэтин илиилэригэр ылбыт Зоя Дмитриевна уонна Илья Петрович Михайловтарга, Егор Иннокентьевич Давыдовка, Николай Петрович Корнинга, Гаврил Павлович Трофимовка, Ирина Семеновна, Иван Иванович Павловтарга, Егор Петрович Лебедевкэ, Вера Петровна Шадриваҕа, Константин Константинович, Тамара Васильевна Павловтарга, Людмила Михайловна Винокуроваҕа, Наталья Кирилловна Пестереваҕа уонна да атын биһиги кыһалҕабытын үллэстибит, санаабытын көтөхсүбүт бары атастарбытыгар-доҕотторбутугар барҕа бэйэлэ буоллун.

Махталы кытта ийэтэ Анна Егоровна, аҕата Николай Николаевич, быраattара Юра, Коля, балта Лина.

Хаһыат анытаскы нүөмэрэ бу дьыл ыам ыйын 14 күнүгэр, оптуоруннукка тахсыаҕа.

Телевидениенэн көрөөччүлэр истиилэригэр

Олохтоох телевизионнай биэриилэр программалара, үлэһиттэрэ командировкаҕа сылдьыбыттарынан, оҕо һуллубата.

Биэриилэр ыам ыйын 10—11 күннэригэр киэһэ 9 чаастан саҕаланыахтара. Онно оройуон сонуннарын сэргэ Якутскайтан аҕалыллыбыт видеокассеталар, видеофильмнар көрдөрүллүөхтэрэ.

«Агропромэнерго» Чурапчытааҕы тэрилтэтэ огурсу рассадатын кыы наадыйааччыга атыылыыр. Телефоннут: 21-762.

Дирекция.

Бу дьыл ыам ыйын 3 күнүгэр интернат-оскуола кэтэҕинээҕи алааска биллибэт дьон ЛЭП изоляторларын саанан үлтүрүтэ ытыалаабыттарын түмүгэр биир суукка кэриҥэ Чурапчы, Таатта, Амма оройуоннарыгар Якутскайдааҕы ГРЭС-тэн электроэнергия бэриллиитэ тохтуу сырытта. Буруйдаахтары көрдөөһүнүнэн ис дьыала, оройуоннааҕы отдела дьарыктанар.

Изоляторлары ити курдук кэрээнэ суох алдьатыы иһин буруйдаахтар холуобунай эппиэтинэскэ тардыллыахтара диэн сэрэтэбит.

Сетевой учаастак.

Таптыыр оҕобут
Игорь ОСИПОВ
соһумардык, хомолтолоохтук өлбүтүн, курутуйан туран, бары чугас дьоммутугар, табаарыстарбытыгар иһитиннэрэбит.

Ийэтэ, аҕата, убайа, балтылара.

Кыыспыт, балтыбыт Светлана Петровна уонна күтүөппүт Петр Николаевич Осиповтарга кинилэр тапталлаах оҕолоро, сиэммит, быраатпыт
ИГОРЬ
хомолтолоохтук өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.

Эбэтэ, эдьиийэ, убайдара, саҥастара, Посельскайдар, Луковцевтар.

Кийииппитигэр Светлана Петровна, уолбутугар, убайбытыгар, бырааппытыгар Петр Николаевич Осиповтарга кинилэр таптыыр уоллара
ИГОРЬ
соһумардык өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Эбэтэ, эһэтэ, убайдара, эдьиийдэрэ Осиповтар.

Дириҥ агрошколатын үлэһиттэрин коллектива оскуола сүөһү иитиитин төрүттэрин үөрэтии маастарыгар Осипова Светлана Петровнаҕа тапталлаах уолчаана
ИГОРЬ
хомолтолоохтук өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Эрилик Эристиин аатынан совхоз дирекцията, профкома совхоз рабочайа П. Н. Осиповка тапталлаах оҕото
ИГОРЬ
хомолтолоохтук өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын биллэрэллэр.

Хоптоҕо сельскай Советын президиума, олохтоох партийнай тэрилтэ партбюрота Петр Николаевич, Светлана Петровна Осиповтарга тапталлаах оҕолоро
ИГОРЬ
хомолтолоохтук өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Редактор П. И. ПОПОВ.
НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 кв. ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.
Учредитель газеты «Саҥа олох» — районный Совет народных депутатов, соучредитель — райком КП РСФСР.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж — 4130.
ЗАКАЗ № 57.
Чурапчинская районная типография Госкомпечати Якутской-Саха ССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 кв.